

פרשות ויקהל-פקודי – אמון

לפני כמה שנים התקשרה אלי אישה שביקשה לשאול שאלה הלכתית - האם על פי ההלכה, מותר לה להתקין ברכב של בעלה, בלי ידיעתו, מכשירי ציתות ומעקב. "אני חושדת שהוא בוגד בי, אבל לפני שאני מפרקת את הנישואין אני רוצה לדעת בוודאות". ענית לה שעוד לפני הדיון ההלכתי, אם יורשה לי להעיר משהו, נראה לי שכשהיא מתקינה לבן הזוג שלה מכשירי מעקב, הנישואין שלהם כבר למעשה התפרקו. כי גם אם הראיות שיתקבלו משם לא יעידו על שום בגידה, האמון שלה בו אבד לחלוטין. ובלי אמון, אין הרבה סיכוי לבנות חיים משותפים.

החברה הישראלית שסועה משנים ארוכות של מאבקים פנימיים. נראה כי כל הצדדים והכוחות הפועלים בה איבדו את אמונם אלו באלו. הצרה היא שקשה מאד לנהל מלחמה ללא אמון. חיילים היוצאים לקרב צריכים לתת אמון במי ששולח אותם למערכה, ולאזרחים אין מנוס מלסמוך על ראשי המדינה, שריה ויועציה. אפשר לנהל מערכה בלי הסכמה, ואפשר לקיים מערכת יחסים גם מחלוקות עמוקות. אבל קשה מאד להחזיק לאורך זמן ללא אמון.

פרשת "פקודי" מסכמת את הפרשות הארוכות שמקדישה התורה לבניית המשכן. משה רבנו, יחד עם בצלאל ואהליאב שנבחרו על ידי הקב"ה לסייע לו במשימה, מסיימים את הכנת כלי הקודש והקמת המשכן. הפסוקים הראשונים של הפרשה מוקדשים לדיווח חשבונאי מפורט ומדוקדק, שלא לומר מעייף ומלאה, הכולל את כל המשאבים שגויסו לצורך בניית המשכן – כמה בדיוק כלל "כָּל הַזָּהָב הָעָשׂוּי לְמַלְאכָה בְּכָל מְלֶאכֶת הַקֹּדֶשׁ" (שמות לח, כד), ואחריו פירוט מדויק של כמויות הכסף והנחושת, והסבר מה בדיוק נעשה בכל אחת מאותן מתכות יקרות.

ר' אפרים מלונטיש, בעל פירוש ה"כלי יקר" מסביר את הפירוט הטרחני הזה באופן מופלא – "שגם מתחילה לא ביקשו מן משה חשבון, אלא משה מעצמו רצה לנקות עצמו" (כלי יקר, שמות לח, כא). לדבריו מטרת הדו"ח הייתה לחזק את האמון של העם בהנהגה שלו. משה הבין כי העיסוק בכספים הרבים שנאספו למשכן עשוי לעורר חשד וחוסר אמון, ולכן, למרות שהעם כלל לא דרש זאת ממנו, הבין משה כי מפתח האמון נמצא בשקיפות. הוא

הגיש לעם דיווח מפורט במטרה לרכוש ולחזק את האמון והביטחון כי הכספים הרבים לא שימשו לאינטרסים או צרכים פרטיים של משה אלא רק למלאכת המשכן.

חוסר אמון, ספקות וחשדות הם חלק בלתי נפרד מכל מערכת יחסים שבה לאחד הצדדים יש כוח וסמכות. אין אדם, אפילו לא משה רבנו, שחף מן החשש שמא הוא דואג לעצמו ולא ולמטרה הקדושה שלשמה מונה. דרכה של התורה אינה להתעלם מזה, אלא להתאמץ ולחולל את האמון הכה נחוץ הזה. אפילו משה, אדון הנביאים והענו מכל האדם לא זוכה לאמון בחינם, ונדרש לרכוש אותו בעמל רב. על אחת כמה וכמה פוליטיקאים מודרניים, להבדיל אלף אלפי אלפים של הבדלות, נדרשים לעבוד קשה בכדי להיות ראויים שניתן בהם אמון.

ובכל זאת – איך בונים אמון שאבד?

הגמרא מציעה שיטה יפה ומוצלחת לבנייה מחודשת של אמון שאבד. כחלק מהדין בדינו של שוחט שנתפס מוכר טריפות ואיבד את אמון הציבור, קובעת הגמרא שהוא יהיה זכאי לאמון מחודש רק כאשר "יחזיר אבידה בדבר חשוב" (תלמוד בבלי, סנהדרין כה). תאוות הממון גרמה לו להעדיף הנאה כספית על פני היושר ושמירת הכשרות, וממילא הציבור יחזור לתת בו אמון רק כשיתברר שהוא מעדיף את היושר ושמירת מצוות התורה על פני הנאה כספית מזדמנת. כאשר יראה הציבור שהוא מוצא חפץ נאה ומחזיר אותו לבעליו במקום לקחת אותו לעצמו, ידע הציבור שאפשר להתחיל ולתת בו אמון מחדש.

במילים פשוטות – הצעת הגמרא לחידוש האמון: קח את הדבר שאתה חשוד בו, ועשה צעד ממשי, שמנוגד לאינטרסים הפרטיים שלך, הפועל נגד אותו חשש. ויתור פומבי שכזה על תועלת אישית מובהקת, הוא צעד שיש בכוחו להתחיל להתחיל לשקם את האמון שאבד.